

Ülevaade 2013. aastal Euroopa Inimõiguste Kohtusse Eesti Vabariigi vastu esitatud individuaalkaebuste kohta

Ülevaate on koostanud Vabariigi Valitsuse esindaja Euroopa Inimõiguste Kohtus, Välisministeeriumi juriidilise osakonna rahvusvahelise õiguse büroo vanemjurist Maris Kuurberg (maris.kuurberg@mfa.ee, telefon 6377400). Ülevaates käsitletakse individuaalkaebusi, mis on esitatud Eesti Vabariigi vastu Euroopa Inimõiguste Kohtule Euroopa Nõukogu inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni alusel. Ülevaade koosneb järgmistest alajaotustest.

1. Üldinformatsioon arengutendentsidest Euroopa Inimõiguste Kohtus
2. 2013. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud sisulised otsused
3. 2013. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud otsused kaebuste vastuvõetavuse kohta
4. 2013. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud otsused kaebuste kohtuasjade nimistust kustutamise kohta
5. Eesti suhtes tehtud kohtuotsuste täitmine

1. Üldinformatsioon arengutendentsidest Euroopa Inimõiguste Kohtus

* Statistikast

2013. aastaga on lahendamata kaebuste arv Euroopa Inimõiguste Kohtus (edaspidi *EIK*) vähenenud 22%, 1. jaanuaril 2013 oli see 128 100; 31. detsembril 2013 99 900. Menetluses olevatest kaebustest on 73% esitatud 6 riigi vastu (16,8% Venemaa, 14,4% Itaalia, 13,3% Ukraina, 11,3% Serbia, 11,0% Türgi ja 6,2% Rumeenia).

Võrreldes 2012. aastaga on EIK ainuisikuliselt asju läbivaatavale kohtunikule, kolmeliikmelisele komiteele või kojale läbivaatamiseks edastanud sisuliselt sama arvu uusi kaebusi – 65 900 (2012. aasta jooksul 64 900 kaebust). Kui 2012. aastal oli oluline roll kaebuste üldarvu vähenemises selles, et asju ainuisikuliselt lahendav kohtunik tunnistas suure arvu kaebusi selgelt vastuvõetamatuks, siis 2013. aastal on üksikkohtunikule otsustamiseks antud kaebuste arv langenud 56%. Samas on 37% suurenenud kaebuste arv, mis on antud lahendada kolmeliikmelisele komiteele, mille pädevuses on korduvkaebuste lahendamine. Korduvkaebused on kaebused, millega analoogsete asjaolude suhtes on EIK konkreetse riigi vastu juba rikkumist tuvastava otsuse teinud, st tegemist on süsteemse probleemiga.¹ Kaebuste arv, mida ei ole ühelegi eelnimetatud formatsioonile veel edastatud, oli 31. detsembril 2013 21 950 (1. jaanuaril 2013 oli see 20 300). Kaebusi, mis selgelt ei vasta nõuetele ning mida kohtulikele formatsioonidele ei edastatagi, on 13 600, st 27% vähem kui 1. jaanuaril 2013 (18 700), kuid tuleb arvestada, et alates 1. jaanuarist 2014 näeb EIK kaebuste esitamisele ette rangemad tingimused².

EIK registreeris 2013. aastal 237 Eesti Vabariigi vastu esitatud uut kaebust, mis on edastatud erinevatele kohtulikele formatsioonidele lahendamiseks. Vastuvõetamatuks tunnistati ja kohtuasjade nimistust kustutati ainuisikuliselt asju läbivaatava kohtuniku poolt 527 kaebust ja kolmeliikmelise komitee poolt 4 kaebust, 7-liikmelise koja poolt tunnistati vastuvõetamatuks 2 kaebust. Lisaks tegi EIK 6 sisulist otsust. Kokku tegi EIK 2013. aastal Eesti suhtes 539 lahendit. Võrdluseks, et 2012. aastal esitati Eesti Vabariigi vastu 301 kaebust ja EIK tegi kokku 277 lahendit (sh 4 sisulist otsust).

Kokku on EIK 1. jaanuari 2014 seisuga registreerinud 340 Eesti vastu esitatud kaebust. 1. jaanuaril 2013 oli vastav arv 639, seega on menetluses pooleli olevate kaebuste arv märkimisväärselt vähenenud (1,79 kaebust 10 000 inimese kohta, 1. jaanuaril 2013 oli see arv 2,25). Registreeritud kaebus tähendab, et kaebus vastab formaalsetele nõuetele,

¹ EIK soovib hakata tulevikus lugema korduvkaebusteks ka kaebusi, millega analoogsetes asjades on teiste riikide suhtes tuvastatud rikkumised. EIK eeldab, et riigid peaksid põhimõtteliselt järgima ka EIK üldist kohtupraktikat.

² EIK kohtureeglite reegli 47 1. jaanuarist 2014 jõustunud muudatuse kohaselt peab kaebaja esitama EIKi korraga kogu informatsiooni oma kaebuse ja nõuete kohta ning lisama kohe nõudeid tõendavad dokumendid. Muudatusega seondub ka kaebuste esitamise tähtaegsuse aspekt. Nimelt tuleb konventsiooni artikli 35 lõike 1 kohaselt esitada kaebused kuue kuu jooksul riigisisese lõpliku otsuse tegemisest. Edaspidi tuleb nimetatud tähtaja jooksul esitada täielik kaebus koos kõikide lisadega. Mittetäielikud kaebused pärast kuuekuulise tähtaja lõppu enam arvessevõtmisele ei kuulu. Uue reegli eestikeelne tekst, uus kaebuse plank ja juhised selle täitmiseks on elektrooniliselt kättesaadavad: <http://www.vm.ee/?q=taxonomy/term/229>.

kuid ei tähenda, et kaebus edastatakse riigile vastamiseks. Enamiku kaebustest tunnistab EIK vastuvõetamatuks enne Eestile vastamiseks saatmist.

2013. aastal esitas valitsus seisukohad 15 uue kaebuse menetluses (2012. aastal edastati 11 uut kaebust). Lisaks küsis EIK ühe Eesti vastu esitatud kaebuse esialgse õiguskaitse korras tagamise otsustamiseks lisainfot, pärast mille saamist otsustas EIK esialgset õiguskaitset mitte kohaldada (vt ka ülevaate lisa punkt 3.1). 2013. aastal esitatud üheksast esialgse õiguskaitse taotlusest ei rahuldanud EIK ühtegi.

* EIK reform

18.–19. veebruaril 2010 toimus Šveitsi eesistumise ajal Interlakeni konverents, mille Euroopa Nõukogu (edaspidi EN) liikmesriigid võtsid ühehäälselt vastu deklaratsiooni ja tegevuskava EIKi reformimiseks³. 26.–27. aprillil 2011 võeti Türgi eesistumise ajal Interlakeni konverentsi jätkukonverentsil vastu Izmiri deklaratsioon⁴. 20. aprillil 2012 võtsid EN liikmesriigid Suurbritannia eesistumise ajal vastu Brightoni deklaratsiooni⁵. 2013. aastal võttis EN ministrite komitee (edaspidi MK) vastu EN MK inimõiguste juhtkomitee⁷ Brightoni deklaratsiooni alusel koostatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi konventsioon) 15. protokoll⁸ ning konventsiooni 16. fakultatiivse protokoll⁹. 15. protokoll avati allkirjastamiseks 24. juunil 2013. 3. veebruari 2014 seisuga on protokoll allkirjastanud 34 riiki ja jõustanud 5 riiki (Iirimaa, Liechtenstein, Monaco, Montenegro ja San Marino). Protokoll jõustub, kui selle on jõustanud kõik EN liikmesriigid. Sama kuupäeva seisuga on 16. protokoll allkirjastanud 9 riiki (Armeenia, Itaalia, Madalmaad, Prantsusmaa, San Marino, Slovakkia, Sloveenia, Soome ja Türgi). Protokoll jõustub, kui selle on jõustanud 10 EN liikmesriiki. Eesti allkirjastas 15. protokoll 22. oktoobril 2013 ning 16. jaanuaril 2014 otsustas valitsus saata selle Riigikogule ratifitseerimiseks. 23. jaanuaril 2014 kiitis valitsus heaks 16. fakultatiivse protokoll allkirjastamise, Eesti suursaadik EN juures allkirjastab selle 2014. aasta esimeses kvartalis.

³ Valitsuse esindaja 2010. aasta ülevaade, elektrooniliselt kättesaadav <http://www.vm.ee/?q=node/16262>.

⁴ Valitsuse esindaja 2011. aasta ülevaade, elektrooniliselt kättesaadav <http://www.vm.ee/?q=node/16262>.

⁵ Valitsuse esindaja 2012. aasta ülevaade, elektrooniliselt kättesaadav <http://www.vm.ee/?q=node/16262>.

⁶ Interlakeni, Izmiri ja Brightoni deklaratsioonid on inglise ja eestikeelsena elektrooniliselt kättesaadavad: <http://www.vm.ee/?q=taxonomy/term/229>.

⁷ *Steering Committee of Human Rights*, CDDH, kuhu kuuluvad kõigi 47 EN liikmesriigi esindajad.

⁸ 15. protokolliga lisatakse konventsiooni preambulisse läbipaistvuse eesmärgil viide subsidiaarsuse põhimõttele ja kaalutusõiguse doktriinile; kaotatakse ära kohtunike senine maksimaalne vanusepiirang 70 aastat ning uus vanusepiirang 65 aastat seatakse sõltuvusse kandideerimise ajast, mis võimaldab ametisse nimetatud kohtunikul olla ametis ette nähtud 9 aastat; kaotatakse ära kohtuasja poole õigus vaielda vastu 7-liikmelise koja pädevuse üleandmisele 17-liikmelisele suurkojale; lühendatakse EIKile kaebuse esitamise tähtaega kuult kuult neljale kuule; muudetakse „vähetähtsate“ kaebuste vastuvõetavuse kriteeriumi, et võimaldada suurema arvu vähetähtsate kaebuste vastuvõetamatuks tunnistamine.

⁹ 16. fakultatiivse protokolliga muudetakse EIKi ja riigi ametiasutuste omavahelise suhtluse tugevdamiseks konventsiooni ja täiendatakse EIKi pädevust, andes viimasele õiguse konventsiooniosalise määratud kõrgema kohtu (Eestis oleks selleks Riigikohus) taotluse alusel anda nõuandvaid arvamusi konventsiooni konkreetse kohtuasja kontekstis riigisisese tasandil tõlgendamiseks.

Lisaks on oluline märkida, et 18. septembril 2013 võttis EN MK vastu kohtureformi ekspertide komitee¹⁰ koostatud teatud riigisiseste õiguskaitsevahendite heade praktikate juhendi¹¹ ja konventsioonist tulenevatest kohustustest teavitamise abistava paketi ametnikele, kelle töö hõlmab isikutelt vabaduse võtmist¹². Riike on kutsutud üles tagama nende dokumentide tõlkimine riigikeeltesse ja levitamine asjaomastele ametnikele, kes Eestis töötavad eelkõige Justiitsministeeriumi, Siseministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi haldusalas.

* Euroopa Liidu ühinemine konventsiooniga

1. detsembril 2009 jõustunud Lissaboni leping ning konventsiooni 14. protokoll näevad ette Euroopa Liidu (edaspidi EL) ühinemise inimõiguste konventsiooniga. EL poolt pidas vastavaid läbirääkimisi Euroopa Komisjon (edaspidi KOM). EN poolel anti *ad hoc* mandaat läbirääkimiste pidamiseks inimõiguste juhtkomiteele (edaspidi CDDH). Viimane volitas algselt läbirääkimisteks 14-liikmelise alamgrupi CDDH-UE, mille töös osalesid 7 EL liikmesriigi eksperti ja 7 ELi mittekuuluva riigi eksperti. Kuigi CDDH-UE koostas juuniks 2011 liitumislepingu ja seletuskirja projektid, selgus samaaegselt, et ELis puudub lepingudokumentide suhtes konsensus. 2011. aasta sügisel peatati seetõttu Strasbourgis läbirääkimised ja liitumislepingu tingimuste arutelu jätkati 27 EL liikmesriigi ja KOM tasemel Brüsselis EL nõukogu põhiõiguste töögrupis¹³. Juunist 2012 jätkati läbirääkimistega Strasbourgis, koosseisus 47 EN liikmesriiki ja KOM. Aprillis 2013 toimus viimane CDDH ja EL kohtumine, millel jõuti ühinemislepingu ja seletuskirja teksti osas CDDH *ad hoc* töörühma tasemel üksmeelele.¹⁴

4. juulil 2013 saatis KOM ühinemislepingu teksti Euroopa Kohtusse, paludes kontrollida ühinemislepingu vastavust ELi aluslepingutele. EL nõukogu ja EL liikmesriigid võisid kuni 15. oktoobrini 2013 esitada Euroopa Kohtule oma kirjalikud seisukohad. Eesti toetas oma arvamuses EL nõukogu väljendatud seisukohti. Pärast Euroopa Kohtu otsust peab EN poolel lepingu teksti heaks kiitma CDDH, misjärel see saadetakse EN MKle vastuvõtmiseks. EN MK avab seejärel ühinemislepingu kõikidele 47 EN liikmesriikidele ja ELile allkirjastamiseks ja ühinemiseks. Paralleelselt tuleb EL tasandil leppida kokku sisemised reeglid muuhulgas selle kohta, kuidas EL liikmesriigid ja EL pärast ELi liitumist konventsiooniga kaebustele vastamisel käituvad.

* Muu Eesti tegevus seoses EIKiga

EIK ja EN on korduvalt palunud riikidel saata EIKi kantseleisse riiklikke eksperte, eelkõige vastuvõetamatute kaebuste kiiremaks läbivaatamiseks. Eesti on seda üleskutset

¹⁰ *Committee of Experts on the Reform of the Court*, DH-GDR, kuhu kuuluvad kõigi 47 EN liikmesriigi esindajad.

¹¹ Elektrooniliselt kättesaadav:

<http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/CDDH/REFORMECHR/Publications/GuideBonnesPratiques-FINAL-EN.pdf>

¹² Elektrooniliselt kättesaadav:

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec\(2013\)1178/4.2def&Language=lanEnglish&Ver=app5&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec(2013)1178/4.2def&Language=lanEnglish&Ver=app5&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

¹³ *The Working Party on Fundamental Rights, Citizens Rights and Free Movement of Persons*, FREMP.

¹⁴ CDDH *ad hoc* kohtumiste aruanded ja ühinemisdokumentide projektid on elektrooniliselt kättesaadavad http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Meeting_reports_en.asp

järginud mitmel korral. Eesti esimese eksperdina lähetas Riigikohus EIKi kantseleisse oma nõuniku oktoobrist 2010 septembrini 2011. Maist 2012 kuni maini 2013 oli EIKi kantsleis Harju Maakohtu kohtunik, kelle lähetust toetasid Eesti riik ja Euroopa Kohtunike Koolitusvõrgustik. 15. oktoobrist 2013 on EIKi kantsleis aastasel lähetusel järgmine Riigikohtu nõunik.

EIKi kohtunikega seoses tuleb märkida, et Eesti esitas 1. juunil 2010 EIKile neljaliikmelise *ad hoc* kohtunike nimekirja¹⁵ ja 2012. aastal pikendas valitsus kolme kohtuniku volitusi uueks kaheaastaseks tähtjaks (v.a Julia Laffranque'i volitused, kes on alates 3. jaanuarist 2011 Eesti alaline kohtunik EIKis). Seniste *ad hoc* kohtunike volitused lõppevad 31. mail 2014, mistõttu tuleb 2014. aastal nimetada uued *ad hoc* kohtunikud või pikendada veelkord nimekirjas olevate kohtunike volitusi. Pikendamist toetaks asjaolu, et *ad hoc* kohtunikke rakendatakse vaid erandjuhtudel ning riigi ja EIKi seisukohast on oluline tagada selliste kohtunike kõrge tase ja võimekus tegeleda ametikohaväliselt üksikute kohtuasjadega tõhusalt.

2. 2013. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud sisulised otsused

2013. aastal tegi EIK Eesti suhtes 11 otsust, millest 6 on sisulised otsused (judgments). **Korobov jt vs. Eesti** (nn pronksiöö kaasus) asjas leidis EIK artikli 3 (ebainimlik ja alandav kohtlemine) alusel ühe sisulise rikkumise ja nelja kaebaja suhtes protseduurilise, st uurimiskohustuse täitmatajätmise rikkumise. Teiste kolme kaebaja suhtes artikli 3 sisulist rikkumist ei leitud. Artikli 5 lõike 1 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse) ja artikli 5 lõike 5 (hüvitis õigusvastase kinnipidamise eest) alusel esitatud kaebused tunnistati vastuvõetamatuks. **Martin vs. Eesti** asjas tuvastas EIK konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja lõike 3 punkti c (õigus valida kaitsjat) rikkumise. Muud kaebused tunnistas EIK vastuvõetamatuks. **Vronchenko vs. Eesti** asjas leidis EIK, et rikutud on artikli 6 lõiget 1 (õiglase kohtumenetlus) ja artikli 6 lõike 3 punkti d (alaealiste tunnustajate küsitlemise õigus). **Delfi vs. Eesti** asjas leidis EIK, et Eesti ei ole rikkunud konventsiooni artiklit 10 (sõnavabadus) ning nõustus, et AS Delfi vastutas tema veebiportaali postitatud au teotavate kommentaaride eest. **Rosin vs. Eesti** asjas leidis EIK analoogselt **Vronchenko** asjaga, et rikutud on artikli 6 lõiget 1 (õiglase kohtumenetlus) ja artikli 6 lõike 3 punkti d (alaealiste tunnustajate küsitlemise õigus). **Tunis vs. Eesti** asjas tuvastas EIK artikli 3 (alandav kohtlemine) rikkumise, kuna kaebaja vangistustingimused, eelkõige kambri väiksusel tulenev liikumispuudus, ei olnud konventsiooniga kooskõlas.

2.1 28. märtsi 2013 otsus asjas Korobov jt vs. Eesti (kaebus nr 10195/08)

Seitsme kaebaja kaebused olid seotud konventsiooni artiklite 3 (ebainimlik ja alandav kohtlemine), 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusse), 6 (õigus õiglasele

¹⁵ Konventsiooni 1. juunil 2010 jõustunud artikli 26 lõige 4 kohaselt osaleb *ex officio* liikmena koja ja suurkoja töös asjaomasest konventsiooniosalisest valitud kohtunik. Kui kohtunik puudub või tal ei ole võimalik osaleda, täitab kohtuniku ülesandeid isik, kelle kohtu esimees valib asjaomase konventsiooniosaliselt varem esitatud nimekirjast. Kohtureeglite reeglis 29¹ on nn *ad hoc* kohtunike nimetamise korda ja tähtaegu täpsustatud. *Ad hoc* kohtunike nimekirjad on elektrooniliselt kättesaadavad: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/AE8B9476-B073-4F69-9032-723A27D7A990/0/TABLEAU_JUGES_AD_HOC_EN.pdf.

kohtumenetlusele) ja 14 (diskrimineerimise keeld) väidetava rikkumisega. Kõik kaebajad olid 2007. aastal 27. või 28. aprilli ööl politsei poolt kinni peetud. Kaebajate esitatud avalduste alusel politsei suhtes kriminaalmenetlust ei alustatud ja lõpliku kohtuastmena otsused teinud Tallinna Ringkonnakohus kriminaalmenetluse alustamatajätmise peale esitatud kaebusi ei rahuldanud.

EIK nõustus valitsusega, et artikli 5 lõike 1 alusel esitatud kaebused on vastuvõetamatud, kuna ükski seitsmest kaebajast ei olnud esitanud kinnipidamise seaduslikkuse vaidlustamiseks riigisiseseid kaebusi. Kuna artikli 5 lõike 1 rikkumist ei tuvastatud, ei pidanud EIK artikli 5 lõiget 5 antud asjas kohaldatavaks.

Artikli 3 alusel esitatud kaebustes tuvastas EIK ühe sisulise rikkumise ja nelja kaebaja suhtes protseduurilise, st uurimiskohustuse täitmatajätmise rikkumise. EIK leidis, et kaebaja Petrovi suhtes oli kasutatud ülemäärast jõudu ning mõistis viimasele mittevaralise kahjuna 14 000 eurot. Korobovi, Mihhaidarovi ja Zatvornitski suhtes leidis EIK, et artikli 3 sisulist rikkumist ei ole. Samas leidis EIK, et eelnimetatud nelja kaebaja kaebusi väärkohtlemise kohta ei olnud riigivõimude poolt kohaselt uuritud ning mõistis artikli 3 protseduurilise aspekti rikkumise eest Korobovile, Mihhaidarovile ja Zatvornitskile igapähele 11 000 eurot. Kõigi nelja kaebaja kohtukuludeks mõistis EIK ühiselt 3000 eurot.¹⁶

Otsus jõustus 28. juunil 2013 ning on rahalise hüvitise osas tähtaegselt täidetud.

2.2 30. mai 2013 otsus asjas *Martin vs. Eesti* (kaebus nr 35985/09)

Kaebaja leidis, et rikutud on konventsiooni artikli 6 lõiget 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja artikli 6 lõike 3 punkti c (kaitseõigus), kuna lepinguline kaitsja ei saanud temaga suhelda ning talle määrati selle asemel kaitsja riigi õigusabi korras.

EIK leidis, et mitmete asjaolude koosmõju – kaitsja taandamiseks kohase menetluse läbiviimata jätmine, milles oleks hinnatud huvide konflikti, selle asemel kaebajaga mitteametlik suhtlemine, kaebaja noorus ja tema ebastabiilsus (kaebaja suhtes viidi läbi kaks ekspertiisi), samuti süüdistuse raskus (mõrv) – annab alust leida, et kaebaja õigust valida endale kaitsja oli rikutud, sest lepingulisest kaitsjast loobumise soov nendel asjaoludel ei tundu tõepärane. Edasi tõi EIK välja, et kuigi ringkonnakohus välistas apellatsioonistmes otsuse tegemisel ilma kaitsjata antud ütlused, st kaitseõigust rikkudes saadud tõendid, siis oli ringkonnakohus siiski leidnud, et muud tõendid – ja üldteadmised, milleks oli kaebajapoolne enda süüditunnistamine menetluse algstaadiumis – andsid alust kaebaja süüdimõistmiseks. EIK asus seisukohale, et ringkonnakohus oli küll tunnistanud kaitseõiguse rikkumist, kuid ei olnud seda täielikult heastanud, mistõttu on Eesti rikkunud kaebaja suhtes konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ja lõike 3 punkti c.

¹⁶ 14. septembril 2010 oli EIK juba teinud samas asjas osaotsuse, milles leidis, et kaebajate kaebused artikli 6 lõike 2 (süütuse presumpatsioon) ja lõike 3 (kaitseõigus) ning artikli 14 (diskrimineerimine) alusel ei ole põhjendatud ja tuleb tunnistada vastuvõetamatuks. EIK kinnitas, et etnilisel alusel diskrimineerimist ei ole olnud. Samuti leidis EIK osaotsuses, et kolme kaebaja kaebused artikli 3 alusel olid selgelt põhjendamatud. Kõikide kaebajate kaebused artikli 5 lõike 2 (teatamine kinnipidamise põhjustest) väidetava rikkumise kohta tunnistas EIK samuti vastuvõetamatuks.

Muud artikli 6 lõigete 1-3, artiklite 13 ja 17 alusel esitatud kaebused tunnistas EIK vastuvõetamatuks. EIK mõistis kaebajale mittevahalise kahjuna 4500 eurot ja kohtukulude katteks 2821,54 eurot. Lisaks märkis EIK, et kui isik on mõistetud süüdi menetluses, mis ei vastanud konventsiooni nõuetele, on sobivaimaks heastamisemeetmeks kohtuasja uuesti läbivaatamine (Eesti mõistes teistmine).

Valitsus esitas EIK suurkojale taotluse asja uueks läbivaatamiseks. Kuna EIK otsustas 7. oktoobril 2013 nimetatud taotlust mitte rahuldada, jõustus otsus samal päeval, 7. oktoobril 2013. Otsus on rahalise hüvitise osas täidetud.

2.3 18. juuli 2013 otsus asjas *Vronchenko vs. Eesti* (kaebus nr 59632/09)

Kaebaja leidis konventsiooni artikli 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel, et tema suhtes toimunud kriminaalmenetlus ei olnud õiglane, sest ta ei saanud küsitleda alaealist tunnistajat, kelle ütlustel tema süüdimõistmine seksuaalkuriteos peamiselt põhines.

EIK koja enamus nõustus, et alaealise tunnistaja kohtuistungil ülekuulamisest keeldumisel olid Eesti kohtud põhjendatult lähtunud lapse huvidest, ent ei nõustunud, et kaebaja käsutuses oleksid olnud piisavad tasakaalustavad vahendid, mis oleksid taganud kaitseõiguse. Eelkõige leidis EIK, et kuna alaealise tunnistaja kohtusse mittekutsumine oli otsustatud juba eeluurimise staadiumis, tulnuks eeluurimise ajal tagada kaebaja või tema kaitsja võimalus tunnistajale küsimuste esitamiseks. EIK märkis, et kuigi kaebaja eeluurimise ajal esitatud alaealise tunnistajaga vastastamise taotlust tõenäoliselt õigustatult ei rahuldatud, ei pakutud kaebajale ka muud, tunnistajat vähem kahjustavat küsimuste esitamise võimalust. EIK leidis riigi kahjuks olevat ka selle, et kõnealune alaealine tunnistaja oli ainus, kelle otsesel tunnistusel süüdimõistmine toimus. Kuigi teised tunnistajad kuulati üle kohtuistungil, andsid nad kaudseid ütlusi. EIK tuvastas 5 häälega 2 vastu konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja artikli 6 lõike 3 punkti d (tunnistajate küsitlemise õigus) rikkumise ning mõistis kaebajale mittevahalise kahjuna 5200 eurot. Muud kaebused tunnistas EIK vastuvõetamatuks.

Otsusele eriarvamuse esitanud kaks kohtunikku leidsid, et koda on otsuses kaldunud kõrvale väljakujunenud kohtupraktikast ning nõustusid valitsusega, et rikkumist ei ole.

Otsus jõustus 18. oktoobril 2013 ning on rahalise hüvitise osas tähtaegselt täidetud. Lisaks on kaebajal võimalik kasutada teistmisvõimalust.

2.4 10. oktoobri 2013 otsus asjas *Delfi vs. Eesti* (kaebus nr 64569/09)

AS Delfi leidis, et konventsiooni artiklit 10 (sõnavabadus) on rikutud sellega, et võlaõigusseaduse (edaspidi *VÕS*) alusel tuvastasid Eesti kohtud tema vastutuse au teotavate kommentaaride eest solidaarselt nende postitajatega, kuna ta oli loonud kommenteerimisvõimaluse ja kutsus oma internetilehel ise inimesi üles aktiivselt kommenteerima. AS Delfi ei nõustunud, et tema internetiportaali omanikuna peab vastutama au teotavate kommentaaride eest, mille on postitanud kolmandad isikud.

EIK hindas selles otsuses esmakordselt kaebust, mis on seotud internetis kommentaaride avaldamisega seotud vastutusega ning asus seisukohale, et Eesti ei ole rikkunud konventsiooni artiklit 10. EIK märkis, et kuigi Eesti riik oli sekkunud kaebaja sõnavabadusse, oli see seaduslik, eesmärgipärane ja proportsionaalne. EIK nõustus, et

VÕSi ja ulatusliku riigisisese kohtupraktika kohaselt oli kaebaja vastutus ettenähtav. Kuigi VÕSi sätted olid üldised, võimaldas seaduse üldisem sõnastus kohaldada seda muutuvatele oludele, sh uute tehnoloogiatega seotud aspektidele. Samuti rõhutas EIK, et AS Delfi Eesti suurima internetiportaalina ja professionaalse tegutsejana pidi olema teadlik seadustest ja kohtupraktikast. EIK ei seadnud kahtluse alla, et kõnealusel riigisisel regulatsioonil oli seaduslik eesmärk – kolmandate isikute õiguse era- ja perekonnaelu austamisele kaitse, mis on tagatud konventsiooni artikliga 8. EIK asus seisukohale, et Eesti riik oli leidnud artiklis 10 ja artiklis 8 ette nähtud õiguste tagamiseks õiglase kesktee, hinnates selleks nelja aspekti: kommentaaride sisu, kaebaja võetud meetmed au teotavate kommentaaride ennetamiseks, kommentaatorite autorite vastutus, riigisisese menetluse tulem kaebajale. EIK nõustus valitsusega, et esiteks pidanuks kaebaja ette nägema, et avaldatud artikli sisu tekitab suurt avalikku vastukaja. Kuigi kaebajal olid teatud vahendid ebakohaste kommentaaride ennetamiseks ja kustutamiseks, siis antud juhul ei olnud need piisavad kolmandate isikute isiklike õiguste kaitseks. EIK nõustus ka sellega, et konkreetsete kommentaatorite vastu tsiviilhagi esitamine oleks olnud keeruline ja ebaproportsionaalne isiku suhtes, kelle au oli teotatud. Nimelt oli kaebaja ise teinud otsuse mitte nõuda kommentaatoritelt enda identifitseerimist. Ka ei olnud riigisisese kohtu teinud kaebajale konkreetseid ettekirjutusi, kuidas olukorda lahendada, vaid ASile Delfi oli jäetud kaalutlusruum otsustamiseks, kuidas tagada au teotavate kommentaaride ennetamist. EIKi arvates on selline kaalutusõiguse jätmine oluline faktor, mis vähendab sõnavabadusse sekkumise tõsidust. Ka kaebajalt väljamõistetud mittevaralise kahju summa – 320 eurot – oli mõistlik.

Kaebaja esitas jaanuaris 2014 taotluse asja üleandmiseks EIKi suurkojale. EIKi viieliikmeline kolleegium otsustab paari kuu jooksul taotluse rahuldamise või rahuldamatajätmise. Riigi seisukohta küsitakse uuesti vaid siis, kui asi otsustatakse saata suurkojale arutamiseks.

2.5 19. detsembri 2013 otsus asjas *Rosin vs. Eesti* (kaebus nr 26540/08)

Kaebaja leidis konventsiooni artikli 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel, et tema suhtes toimunud kriminaalmenetlus ei olnud õiglane, sest ta ei saanud esitada küsimusi alaealisele tunnistajale, kelle ütlustel tema süüdimõistmine seksuaalkuriteos peamiselt põhines (kohtuasi oli analoogne asjaga *Vronchenko vs. Eesti*, vt eespool punkt 2.3).

EIK nõustus ka selles otsuses, et alaealise tunnistaja kohtuistungil ülekuulamisest keeldumisel olid Eesti kohtud, arvestades tehtud psühholoogilisi ekspertiise, põhjendatult lähtunud lapse huvidest, ent ei nõustunud, et kaebaja käsutuses oleksid olnud piisavad kaitseõigust tagavad vahendid. Kuigi EIK nõustus, et alaealise tunnistaja kohtusse mittekutsumine oli õigustatud, siis ei olnud EIKi arvates põhjendatud, et kaebajale ei võimaldatud kohtueelse uurimise ajal näiteks läbi kaitsja, uurija või psühholoogi alaealisele tunnistajale küsimuste esitamist. EIK leidis, et kuigi Riigikohus oli saatnud kaebaja asja uueks arutamiseks maakohtusse, toimus uus menetlus maakohtus nii palju aega hiljem, et sel ajal ei olnud võimalik heastada kohtueelses menetluses tehtud rikkumisi. EIK asus ka seisukohale, et kuigi istungil kuulati üle mitmeid tunnistajaid, siis alaealise tunnistaja ütlused olid süüdimõistmisel otsustava tähtsusega ning seetõttu oleks kaitseõiguse tagamisele pidanud pöörama suuremat rõhku. EIK tuvastas 5 poolthäälega 2

vastu konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja artikli 6 lõike 3 punkti d (tunnistajate küsitlemise õigus) rikkumise ning mõistis kaebajale mittevaralise kahjuna 5200 eurot. Muud kaebused tunnistas EIK vastuvõetamatuks.

Otsusele eriarvamuse esitanud kaks kohtunikku ei nõustunud ka *Rosina* asjas koja enamusega, leides, et koda on otsuses kaldunud kõrvale väljakujunenud kohtupraktikast. Eesti on otsustanud taotleda asja üleandmist EIKi suurkojale (taotlus tuleb esitada enne 19. märtsi 2014).

2.6 19. detsembri 2013 otsus asjas *Tunis vs. Eesti* (kaebus nr 429/12)

Kaebaja leidis, et teda koheldi Tallinna Vanglas vahi all pidamise ajal vastuolus konventsiooni artikliga 3 (ebainimlik ja alandav kohtlemine), kuna tal ei võimaldatud kasutada spordisaali ning kambripind (mis oli enamuse ajast 2,55 m² inimese kohta) oli nii väike, et seal ei olnud võimalik oma tervise eest hoolt kanda.

EIKi arvates oli see ala, mis sisaldas ka mööblit, nii piiratud, et laseb iseenesest eeldada, et kaebaja kinnipidamistingimused kujutasid endast alandavat kohtlemist ja olid vastuolus artikliga 3.¹⁷ EIK leidis, et ei ole vajadust käsitleda põhjalikumalt, kas erialaspetsialisti poolt soovitatud harjutuste tegemine oli piiratud suurusega pinnal võimalik või kas kaebaja tervis vangistuses halvenes ning kas see toimus ametivõimude süül. Kuivõrd ülerahvastatus kaebaja kambris andis piisava aluse rikkumise tuvastamiseks, piirdus EIK nentimisega, et kaebajal oli kinnipidamistingimustes raske – kui mitte võimatu – ettenähtud harjutusi sooritada. EIK võttis lisaks arvesse, et kaebajat peeti sellistes tingimuste üle 2 aasta ja 10 kuu. EIK tuvastas ühehäälselt otsusega konventsiooni artikli 3 rikkumise ja mõistis kaebajale mittevaralise kahjuna 10 000 eurot ja kohtukulu katteks 3000 eurot.

Otsus jõustub 3 kuud pärast tegemist, st 19. märtsil 2014, kui pooled ei ole taotlenud asja suurkojale üleandmist. Vt ka ülevaate lisa punkt 2.3.

3. 2013. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud otsused kaebuste vastuvõetavuse kohta

Kaks Eesti vastu esitatud kaebust tunnistas EIK tervikuna vastuvõetamatuks. *Andreyev vs. Eesti* asjas leidis EIK, et ametivõimud olid võimaliku artiklit 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) rikkuva olukorra ise heastanud elamisloa kehtetuks tunnistamise tühistamisega ning kaebaja ei olnud enam võimaliku rikkumise ohver. *Mets vs. Eesti* asjas leidis EIK, et kuna kaebajale oli siseriiklikus menetluses mõistetud välja hüvitis kriminaalmenetluse pikkuse eest, siis ei ole tema artikli 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel EIKi esitatud kaebus põhjendatud.

¹⁷ Alates 1. jaanuarist 2014 jõustusid vangla sisekorraeskirja § 6 lõike 6 muudatused, mille kohaselt nähakse kinnipeetavale toas ette vähemalt 2,5 m² põrandapinda ja kambris vähemalt 3 m² põrandapinda (senise 2,5 m² asemel).

3.1 22. jaanuari 2013 otsus asjas *Andreyev vs. Eesti* (kaebus nr 42987/09)

Tegu oli Sergei Andreyevi teise kaebusega EIKi,¹⁸ milles kaebaja leidis, et kriminaalkorras süüdimõistmise järgselt 24. oktoobril 2007 tema pikaajalise elaniku elamisloa kehtetuks tunnistamine on vastuolus konventsiooni artikliga 8 (õigus era- ja perekonnaelu austamisele) ja konventsiooni 7. protokollil artikli 1 lõikega 1 (välismaalaste väljasaatmisega seotud protseduurilised kaitseabinõud).

EIK tunnistas teise kaebuse vastuvõetamatuks, nõustudes, et 22. novembri 2011 EIK otsuse järgselt olid Eesti ametivõimud olukorra ise heastanud ning kaebaja ei olnud enam võimaliku rikkumise ohver. EIK pidas piisavaks heastamiseks kolme asjaolu. Viru Maakohus kinnitas 21. veebruari 2012 määrusega, et kaebaja kriminaalasjas süüdimõistmisel põhjendatud kohtuotsusesse lisakaristusena märgitud väljasaatmine ei ole kehtiv (asjaolu, mida tal ei olnud võimalik olnud Riigikohtus vaidlustada, vt joonealune märkus nr 18). Seejärel tunnistas Riigikohus oma 20. juuni 2012 otsusega asjas nr 3-3-2-1-12 kehtetuks kaebaja elamisloa kehtetuks tunnistamise ning Politsei- ja Piirivalveamet omakorda tunnistas 20. juunil 2012 kehtetuks elamisloa kehtetuks tunnistamise. EIK leidis, et nende otsustega oli kaebaja residendistaatus taastatud ning ta ei saa enam väita, et ta oleks artikli 8 või 7. protokollil artikli 1 rikkumise ohver. EIK tunnistas vastuvõetamatuks ka kõik muud kaebaja kaebused. Vt ka ülevaate lisa punkt 2.6.

3.2 7. mai 2013 otsus asjas *Mets vs. Eesti* (kaebus nr 38967/10)

Kaebaja kaebas konventsiooni artikli 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel, et tema suhtes 7 aastat ja 3 kuud kestnud kriminaalmenetlus, milles ta lõppastmes õigeks mõisteti, oli ebamõistlikult pikk, ning artikli 13 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile) alusel, et rikkumist ei olnud võimalik Eesti-siseselt heastada.

EIK asus seisukohale, et kaebus on vastuvõetamatu, kuna Tallinna Halduskohus oli kaebajale sama rikkumise – menetluse ebamõistliku kestuse – eest juba hüvitise mõistnud. EIK pidas sobivaks ka halduskohtu mõistetud hüvitisest summat (1800 eurot). Samuti leidis EIK, et fakt, et kaebajale mõisteti hüvitis, tõendab, et vastav õiguskaitsevahend oli olemas. EIK tunnistas konventsiooni artiklite 6 ja 13 alusel esitatud kaebused vastuvõetamatuks.

Siiski märkis EIK, et kuigi juba 22. märtsil 2011 asjas nr 3-3-1-85-09 tunnistas Riigikohus riigivastutuse seaduse põhiseadusega vastuolus olevaks osas, mis ei näe ette ebamõistlikult pika kohtueelse kriminaalmenetlusega tekitatud mittevahalise kahju hüvitamist, siis ei ole seadusi siiani muudetud. EIK rõhutas, et hoolimata kohtupraktika kujunemisest aitaks konkreetse seadusliku aluse loomine kaasa õiguskindluse tekkimisele. Vt ka ülevaate lisa punkt 2.1.

¹⁸ 22. novembril 2011 asus EIK asjas *Andreyev vs. Eesti* (kaebus nr 48132/07) seisukohale, et kaebaja konventsiooni artikli 6 lõikega 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) kaitstud õigust on rikutud sellega, et kaebajal ei olnud oma kriminaalasja arutamise raames juurdepääsu Riigikohtule, kuna talle määratud advokaat ei esitanud Riigikohtule tähtaegselt kassatsiooni.

4. 2013. aastal Eesti Vabariigi suhtes tehtud otsused kaebuste kohtuasjade nimistust kustutamise kohta

Lisaks kinnitas EIK valitsuse ühepoolse deklaratsiooni asjas **Parfjonov vs. Eesti**, kus riik nõustus, et kaebaja tsiviilasja menetlus oli kestnud vastuolus konventsiooni artikliga 6 ebamõistlikult kaua (üle 10 aasta). **EIK kinnitas ka sõbraliku kokkuleppe asjas Streltsov vs. Eesti**, kus kaebaja kaebas, et tema suhtes riigisisest kaskmenetluses läbi viidud kriminaalmenetlus, milles ta lõppastmes tunnistati süüdi, oli vastuolus konventsiooni artikliga 6, kuna ta ei saanud kriminaalmenetluses tõhusalt osaleda. Lisaks kustutas EIK kohtuasjade nimistust **Randmaa vs. Eesti kaebuse**, kuna asjaoludest võis järeldada, et kaebaja ei kavatse jääda oma kaebuse juurde.

4.1 29. jaanuari 2013 otsus asjas *Parfjonov vs. Eesti* (kaebus nr 6905/09)

Kaebaja esitas kaebuse konventsiooni artikli 6 lõike 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) alusel, kuna tema hagi alusel toimunud tsiviilkohtumenetlus kestis ligi 10 aastat. EIK kinnitas valitsuse esitatud ühepoolse deklaratsiooni, mille kohaselt kohustus valitsus tasuma kaebajale nimetatud rikkumise eest 2000 eurot. Muude kaebaja kaebuste suhtes leidis EIK, et need on selgelt põhjendamatud ja tunnistas need vastuvõetamatuks.

Otsus jõustus 4. veebruaril 2013 ja on rahalise hüvitise osas tähtaegselt täidetud. Vt ka ülevaate lisa punkt 2.1.

4.2 2. juuli 2013 otsus asjas *Streltsov vs. Eesti* (kaebus nr 25662/10)

Kaebaja leidis, et tema suhtes riigisisest kaskmenetluses läbi viidud kriminaalmenetlus, milles ta lõppastmes tunnistati süüdi, oli vastuolus konventsiooni artikliga 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele), kuna ta ei saanud kriminaalmenetluses tõhusalt osaleda. EIK kinnitas kaebaja ja valitsuse vahel sõlmitud sõbraliku kokkuleppe, mille kohaselt kohustus valitsus tasuma kaebajale 5000 eurot, ja kustutas nimetatud kaebuse kohtuasjade nimistust.

Otsus jõustus 8. juulil 2013 ja on rahalise hüvitise osas tähtaegselt täidetud.

4.3 10. detsembri 2013 otsus asjas *Randmaa vs. Eesti* (kaebus nr 69155/11)

Kaebaja leidis, et Eesti on rikkunud konventsiooni artikli 6 lõiget 1 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) ja artikli 6 lõike 3 punkti c (kaitseõigus), kuna tema suhtes toimunud väärteomenetluses ei lükanud esimese astme kohus istungit edasi, kuigi tema kaitsja ei saanud istungil osaleda. Valitsus vaidles kaebusele vastu. Kuna kaebaja ei esitanud EIKi määratud tähtaja jooksul omapoolset vastust valitsuse seisukohtadele, ei küsinud tähtaja pikendust ega võtnud EIKi teist teavitust üldse vastu, otsustas EIK kaebuse konventsiooni artikli 37 lõike 1 punkti a alusel kohtuasjade nimistust kustutada, kuna asjaoludest võis järeldada, et kaebaja ei kavatse jääda oma kaebuse juurde. EIK leidis, et puuduvad ka muud konventsiooni artiklis 37 toodud asjaolud kaebuse läbivaatamise jätkamiseks.

5. Eesti suhtes tehtud kohtuotsuste täitmine

Järelevalvet EIKi otsuste täitmise üle teostab konventsiooni artikli 46 lõike 2 kohaselt EN ministrite komitee (MK). Iga vastustajariik peab rikkumise tuvastanud otsuse jõustumisest kuue kuu jooksul esitama MK kohtuotsuste täitmise osakonnale kas tegevusplaani või tegevusaruande. Tegevusplaan esitatakse siis, kui riik leiab, et otsust ei ole võimalik kuue kuu jooksul täita (eelkõige, kui vajalikud üldmeetmed, nt seadusemuudatuste jõustamine, võtavad kauem aega). Tegevusaruanne esitatakse siis, kui riik leiab, et otsus on juba täidetud. Ülevaade tuleb anda nii individuaalmeetmete (konkreetsel kaebajale hüvitise maksmine; riigisisese teistmisvõimaluse olemasolu ja kasutamine jms) kui üldmeetmete (seaduse- või praktikamuudatused, et vältida tulevikus analoogsete kaebuste EIKi esitamist) kohta.

Eestis esitab tegevusplaanid ja aruanded MKle valitsuse esindaja EIKis. EIK otsuste sisuline täitmine lasub erinevatel riigiasutustel. Nii on hüvitiste väljamaksmine Rahandusministeeriumi pädevuses, muude meetmete puhul sõltub täitmine sellest, mis valdkonnas EIK rikkumise tuvastas (nt menetlusseadustike muutmise peaks algatama Justiitsministeerium; kohtupraktikat saavad muuta kohtud jne). Kõik Eesti suhtes tehtud otsused tõlgitakse eesti keelde ning avaldatakse Välisministeeriumi kodulehel¹⁹ ning alates 2013. aastast avaldatakse need ka Riigi Teatajas²⁰.

2013. aastal esitas Eesti teabe kolme uue EIKi otsuse täitmise kohta (rahalise hüvitise maksmise kohta ja/või tegevusaruanded otsuse muus osas täitmise kohta): *Julin vs. Eesti* (29. mai 2012 otsus); *Streltsov vs. Eesti* (2. juuli 2013 otsus) ja *Korobov jt vs. Eesti* (28. märtsi 2013 otsus).

2013. aastal lõpetati kirjalikus menetluses nelja Eesti suhtes tehtud otsuse järelevalve. MK oma 1164. kohtumisel 5.-7. märtsil 2013 lõpetas järelevalve järgmistes asjades: *Leas vs. Eesti* (6. märtsi 2012 otsus); *S. vs. Eesti* (4. oktoobri 2011 otsus); *Andreyev vs. Eesti* (22 novembri 2011 otsus) ja *Kochetkov vs. Eesti* (2. juuli 2009 otsus).

¹⁹ <http://www.vm.ee/?q=taxonomy/term/229>.

²⁰ <https://www.riigiteataja.ee/viitedLeht.html?id=3>.